

STRUCTURA ETNICĂ A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PREUNIVERSITAR DIN JUDEȚUL COVASNA

Dragoș Burghelia⁷⁷

REZUMAT

Articolul oferă o analiză detaliată și riguroasă a situației actuale a învățământului românesc din județul Covasna, utilizând date statistice precise și actualizate. Studiul prezintă punctual, pe fiecare localitate și instituție școlară, numărul de elevi, clasele existente și structura etnică a localității precum și situația populației școlare de limbă română. Sunt identificate și analizate tendințele demografice și educaționale care afectează direct școlile românești, evidențiind scăderea continuă a numărului de elevi și restrângerea claselor cu predare în limba română. În mod special, cercetarea scoate în evidență situațiile critice din unele localități unde educația în limba română este în pericol de dispariție, fiind subliniată importanța strategică a unor politici educaționale fundamentate pe date statistice, menite să asigure păstrarea identității culturale și lingvistice a comunităților românești din aceste județe.

Cuvinte-cheie: educație, statistică școlară, politici educaționale, demografie, Covasna.

1. INTRODUCERE

Situate în Sud-Estul Transilvaniei, județele Covasna, Harghita și Mureș oferă un context unic de conviețuire interetnică, reflectat puternic în sistemul educațional. Covasna și Harghita sunt cunoscute pentru o majoritatea numerică maghiară (85,7% maghiari

⁷⁷ Doctorand, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea București. Cercetător la Centrul European de Studii în Probleme Etnice al Academiei Române, e-mail: dragos.burghelia@gmail.com.

în județul Harghita și 71,8% maghiari în Covasna)⁷⁸ dar și pentru comunitatea românească însemnată, în timp ce județul Mureș are o populație mai echilibrată, cu o majoritate românească (54,4% s-au declarat români la ultimul recensământ) și o importantă comunitate maghiară (35,6%), alături de alte minorități (romi, germani etc.)⁷⁹. Această distribuție demografică reflectă o realitate creată prin politica de segregare etnică inițiată agresiv de UDMR și acceptată tacit sau explicit de guvernările succesive ale României începând cu ianuarie 1990, care au permis separarea școlilor pe criterii lingvistice și eliminarea treptată a învățământului mixt. Acest fenomen a fost semnalat în mod constant în analiza structurii etnice a învățământului preuniversitar din județele Covasna și Harghita. Manifestările separatiste pe criterii etnice din domeniile învățământului și culturii au fost rezultatul unor tensiuni acumulate în timp în rândul unor grupuri radicale, amplificate de influențele noilor organizații politice, civice, profesionale și culturale constituite exclusiv pe baze etnice. Aceste organizații au beneficiat constant de sprijin și impulsuri externe, venite în special din Ungaria, și au fost susținute de o presă agresivă și intolerantă de limbă maghiară⁸⁰.

⁷⁸ Institutul Național de Statistică, Direcția Județeană de Statistică Harghita, „Recensământul Populației și Locuințelor, runda 2021 – date provizorii pentru județul Harghita”, ianuarie 2023, Disponibil la adresa de internet: https://harghita.insse.ro/wpcontent/uploads/2023/02/HR_CPdate_provizoriiRPL2021_ian-2023.pdf, Accesat la data de 2 aprilie 2025.

⁷⁹ Mirela Rotar, „Județul Mureș are cei mai mulți etnici romi”, în *Radio Mureș*, 1 februarie 2023, Disponibil la adresa de internet: <https://www.radiomures.ro/stiri/judetul-mures-are-cei-mai-multi-etnici-romi.html>, Accesat la data de 22 februarie 2024.

⁸⁰ Ioan Lăcătușu, Vasile Lechințan și Violeta Pătrunjel, *Românii din Covasna și Harghita: istorie, biserică, școală, cultură*, Miercurea-Ciuc, Editura Grai Românesc, 2003, p. 84.

2. CONTEXTUL ISTORIC AL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ROMÂNESC DIN SUD-ESTUL TRANSILVANIEI

În perspectivă istorică, școala românească din zona Covasna-Harghita a avut un parcurs marcat de eforturi de afirmare și de păstrare a identității în contexte adesea potrivnice. Primele școli românești de pe teritoriul actual al județelor Covasna și Harghita au fost școli confesionale ortodoxe, atestate încă din secolul al XVI-lea. De pildă, în județul Covasna sunt documentate instituții educative românești la Zagon (~1540), Araci (~1700), Belin (1774) sau Sfântu Gheorghe (1799), iar în Harghita la Gheorgheni și Voșlăbeni (1765) sau Odorheiu Secuiesc (1768)⁸¹. Aceste școli funcționau sub patronajul Bisericii (Ortodoxe sau Greco-catolice), care a jucat un rol crucial în susținerea învățământului în limba română într-o regiune unde, până la 1918, administrația austro-ungară a promovat un mecanism intensiv de maghiarizare prin instituțiile statale. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, politici educaționale din Regatul Ungar au dus la închiderea multor școli românești – de exemplu, în fostul județ Trei Scaune numărul școlilor primare românești a scăzut de la 34 (în 1883/1884) la numai 15 (în 1905)⁸². Comunitățile românești locale, sprijinite de Biserica Ortodoxă și Greco-Catolică (prin personalități ca Andrei Șaguna, Ioan Vancea ș.a.), au depus eforturi considerabile pentru a menține aceste focare de educație românească, văzând în ele un garant al identității naționale în zona Secuimii.

⁸¹ Nicoleta Ploșnea, *Biserici, școli, comunități rurale românești din Covasna și Harghita (1850-1918)*, Teză de doctorat, Miercurea Ciuc, Editura Grai Românesc, 2012, p. 42.

⁸² *Ibidem*, p. 53.

După 1918, unirea Transilvaniei cu România a adus oficial școlile românești din județele Mureș, Ciuc, Odorhei, Trei Scaune sub autoritatea statului român, permițând dezvoltarea rețelei școlare în limba română. Totuși, etnicii minoritari maghiari se bucurau și atunci de un regim special, având învățământ în limba maternă⁸³. Ulterior, anii Dictatului de la Viena (1940-1944), precum și cei care i-au urmat sub ocupația sovietică și în timpul Regiunii Autonome Maghiare, au reprezentat una dintre cele mai dificile perioade pentru învățământul românesc din istoria conviețuirii multiseculare dintre români și secui/maghiari. În perioada 1940-1944, școlile și secțiile cu predare în limba română au fost desființate, iar cadrele didactice românești au fost îndepărtate forțat. Revenirea la o stare de normalitate a fost dificilă, în special în anii Regiunii Autonome Maghiare. În acest context, activitatea învățătorilor români este cu atât mai remarcabilă, aceștia fiind adeseori obligați să participe la ședințe organizate exclusiv în limba maghiară sau să accepte documente oficiale redactate doar în această limbă. Începând cu 15 octombrie 1940, data stabilită de guvernul ungar pentru debutul cursurilor școlare, în întreaga Transilvanie de Nord funcționau doar opt instituții de învățământ mediu cu predare în limba română, dintre care trei gimnazii, față de cele 114 existente înainte de Dictatul de la Viena⁸⁴. Doar 8,1% dintre elevi erau de naționalitate română, iar numărul cadrelor didactice disponibile pentru acest nivel educațional era limitat la 35⁸⁵.

⁸³ A.N.I.C., Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice, Dosar 51/1947, f. 17.

⁸⁴ Valentin Florin Vatamanu, *Viața religioasă a românilor din județele Harghita și Covasna în perioada Dictatului de la Viena (1940-1944)*, Miercurea Ciuc, Editura Grai Românesc, 2023, p. 343.

⁸⁵ Balázs Ablonczy, *Transilvania reîntoarsă 1940-1944*, Iași, Institutul European, 2014, p. 175.

Măsurile implementate în perioada comunistă, în special după anul 1970, nu au avut ca scop accentuarea tensiunilor interetnice, ci au fost, în esență, menite să corecteze dezechilibrele existente și să favorizeze integrarea etnică și conviețuirea pașnică dintre români și maghiari. Această politică s-a manifestat concret prin înființarea unor școli și clase cu predare în limba română, aducerea unui număr mai mare de cadre didactice specializate în județele Covasna și Harghita și prin măsuri de promovare și respectare a limbii oficiale a statului român și a simbolurilor naționale.

Un moment-cheie în acest proces a fost reorganizarea administrativ-teritorială din anul 1968, când s-a desființat Regiunea Autonomă Maghiară, în locul căreia s-au creat județele Covasna și Harghita. Această reorganizare a permis o dezvoltare urbanistică, economică, socială și culturală considerabilă, în special în orașele Sfântu Gheorghe și Miercurea Ciuc. Creșterea numerică a populației românești din aceste orașe, datorată în bună măsură întoarcerii foștilor refugiați, a dus pentru prima oară în istoria regiunii la constituirea unei autentice elite intelectuale românești, formată din specialiști remarcabili în educație, sănătate, administrație și justiție⁸⁶.

Școlile mixte create în această perioadă reprezentau o încercare deliberată de a construi un cadru al cunoașterii reciproce și al dialogului intercultural, promovând astfel integrarea comunităților etnice și eliminarea tensiunilor acumulate în timp. Retorica promovată ulterior, după 1990, de către UDMR, care descrie aceste măsuri drept generatoare de conflicte, reflectă mai degrabă interese politice specifice decât o realitate istorică obiectivă. În realitate, măsurile din perioada regimului Ceaușescu

⁸⁶ Ioan Lăcătușu, Vasile Lechințan și Violeta Pătrununjel, *op. cit.*, p. 82.

au avut o logică de echilibrare interetnică și de asigurare a unui cadru social integrat. Nemulțumirile manifestate de unele grupuri ale populației maghiare nu au fost cauzate direct de aceste măsuri educaționale integratoare, ci au rezultat în principal din excesele generale ale regimului totalitar, care au afectat întreaga populație a țării, indiferent de etnie.

Revoluția din 1989 și tranziția democratică au remodelat radical contextul educațional al regiunii. Pe de o parte, noul cadru legislativ al României a consacrat drepturile minorităților naționale la educație în limba maternă – Legea Învățământului nr. 84/1995 și ulterior Legea Educației Naționale nr. 1/2011 au garantat posibilitatea predării în limbile minoritare la toate nivelurile, înființarea de clase, secții sau unități școlare separate pentru acestea. Comunitatea maghiară din zonă a beneficiat astfel de recunoașterea oficială a identității sale lingvistice în școli. Pe de altă parte însă, aplicarea acestor principii nu a fost lipsită de dificultăți practice și dispute locale. În primii ani post-revoluție s-au înregistrat cazuri de segregare etnică bruscă în unitățile de învățământ: în ianuarie–martie 1990, în unele licee și școli din orașe precum Odorheiu Secuiesc, Miercurea Ciuc, Târgu Secuiesc sau Sfântu Gheorghe, secțiile românești au fost separate de cele maghiare, iar elevii români din clase mixte au fost nevoiți să se retragă și să fie transferați la alte unități cu predare în română. Relatări ale epocii menționează chiar incidente în care elevii români și profesorii lor au fost practic alungați din școli cu predare în limba maghiară, pe fondul entuziasmului comunității maghiare de a-și recăpăta instituțiile și al unor manifestări naționaliste exacerbate. Aceste tensiuni au culminat cu evenimente dramatice, precum conflictul

interetnic de la Târgu Mureș din martie 1990⁸⁷, care a evidențiat sensibilitățile legate de limbă și identitate în școli și în spațiul public⁸⁸.

Tot în aceeași perioadă, procesul de restituire a proprietăților către cultele religioase a avut un impact direct asupra învățământului: multe clădiri de licee și școli istorice din Transilvania (construite înainte de 1918 din fonduri publice, dar revendicate după 1990 de Biserici maghiare precum cea Romano-catolică sau Reformată) au fost retrocedate, în numeroase cazuri chiar abuziv, foștilor proprietari. Multe retrocedări au fost ilegale deoarece au fost atribuite proprietăți construite anterior anului 1918 din fonduri publice sau de către proprietari despăgubiți după procesul optanților, iar documentația pentru revendicări a fost adesea incompletă sau falsificată, fapt confirmat în numeroase cazuri juridice documentate în literatura juridică și analizele istorice recente⁸⁹. În unele cazuri, noile conduceri confesionale au decis reorganizarea acestor unități exclusiv pentru educația în limba maghiară, ceea ce a dus la transferul elevilor români către alte școli de stat⁹⁰. Un exemplu notoriu este cel al Colegiului Național „Bolyai Farkas” de unde au și izbucnit numeroase tensiuni în primăvara anului 1990 la Târgu Mureș, precum și al Liceului Teologic

⁸⁷ Csaba Zoltán Novák, „Revoluție și schimbare de regim la Târgu-Mureș”, în ***, *Schimbare de regim la Târgu-Mureș*, Cluj-Napoca, Institutul pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale, 2014, pp. 215-261.

⁸⁸ Ioan Judea, *Târgu Mureș. Cumpăna lui Martie*, Târgu Mureș, Editura Tipomur, 1991, p. 88.

⁸⁹ Vasile Ștefan Tutula, „Procesul optanților unguri – un act cu urmări dureroase în vremurile de azi”, în *Cetatea Cavalerilor*, Nr. 2, octombrie 2020.

⁹⁰ Ioan Sabău-Pop, „Un sfert de secol de retrocedări ilegale (I)”, în *Cuvântul Liber*, 8 august 2014, Disponibil la adresa de internet: <https://www.cuvantul-liber.ro/305153/un-sfert-de-secol-de-retrocedari-ilegale-i/>, Accesat la data de 4 martie 2025.

Romano-Catolic din Târgu Mureș (Colegiul Național „Unirea”), unde disputele juridice și administrative privind dreptul de proprietate și limbile de predare s-au întins pe parcursul a peste două decenii, tensionând relațiile interetnice până în ziua de astăzi.

Efectele acestor transformări s-au resimțit în evoluția structurii etnice a corpului profesoral și a populației școlare din regiune. Între 1990 și 2000, mii de familii românești, inclusiv cadre didactice, au părăsit județele Harghita și Covasna, fie din cauza climatului interetnic perceput ca ostil, fie datorită ridicării constrângerilor administrative și apariției posibilității de a se transfera către zone majoritar românești. Sociologii au estimat că în primii ani de tranziție (1989-1995) peste 10.000 de români au emigrat intern din Covasna și Harghita, lăsând în urmă comunități românești mai reduse numeric, vulnerabile la asimilare culturală⁹¹. Cei rămași s-au confruntat cu lipsa acută de personal didactic calificat în școlile cu predare în limba română, întrucât numeroși profesori români au plecat, iar atragerea de noi specialiști în zonă a devenit dificilă. Acest deficit a avut consecințe directe asupra calității actului educațional în limba română și a determinat în unele cazuri o maghiarizare treptată a învățământului⁹²: unii părinți români, neavând alternative accesibile, și-au înscris copiii la școli cu predare în maghiară pentru a beneficia de infrastructura și resursele existente⁹³. Astfel, paradoxal, în anii '90 minoritatea

⁹¹ Maria Cobianu-Băcanu, „Românii minoritari din Covasna și Harghita. Despre o posibilă strategie a păstrării propriei lor identități naționale”, în *Revista Română de Sociologie*, Nr. 3-4, București, 1999, p. 316.

⁹² *Ibidem*, p. 317.

⁹³ Cristian Anton, „Câți bani primesc de la Budapesta copiii din România care studiază în limba maghiară”, în *Știrile Pro TV*, 5 septembrie 2023, Disponibil la adresa de internet: <https://stirileprotv.ro/stiri/international/cati-bani-primesc-de-la-budapesta-copiii-din-romania-care-studiaza->

românească locală a ajuns să fie cea care avea nevoie de măsuri de protecție și afirmare identitară, deși la nivel național românii erau majoritari.

Aparenta colaborare dintre autoritățile centrale și locale în domeniul educațional din județele Covasna, Harghita și Mureș ascunde în realitate o strategie bine conturată din partea elitei politice maghiare din România, care a vizat limitarea și marginalizarea școlilor cu predare în limba română. Exemple concludente sunt situațiile din Sfântu Gheorghe, unde sub pretextul colaborării administrative au fost reduse drastic clasele cu predare în limba română și s-au desființat școli mixte sub diverse justificări administrative. În urma Minutei din 6 iunie 1990, semnată la sediul primăriei în prezența reprezentanților Ministerului Învățământului, C.P.U.N., Inspectoratului Școlar Județean, Primăriei și directorilor Liceului de Matematică-Fizică, Liceului Industrial nr. 2 și Liceului Industrial nr. 3, s-a decis reorganizarea școlară pe criterii etnice, aparent ca soluție consensuală. Astfel, au fost înființate două licee teoretice exclusiv maghiare – Colegiul „Szekely Miko” și Liceul „Mikes Kelemen”, iar clasele cu predare în limba română au fost concentrate într-o singură unitate, Liceul „Mihai Viteazul”. Această structură educațională, stabilită sub aparența cooperării interetnice și administrative, a rezultat practic în izolarea și restrângerea spațiului școlar destinat elevilor români, care au fost nevoiți să se transfere de la cele trei școli menționate mai sus. Cadrele didactice ale noului liceu românesc au fost relocate din diverse instituții existente anterior (Liceul Industrial nr. 2, Liceul Industrial nr. 3, Liceul de Matematică-Fizică, Liceul Textil și Liceul Economic), ceea ce subliniază caracterul artificial al acestei „colaborări”

[in-limba-maghiara-orban-a-marit-de-4-ori-suma.html](https://www.etnosfera.ro/in-limba-maghiara-orban-a-marit-de-4-ori-suma.html), Accesat la data de 10 martie 2025.

administrative, ce a permis, în realitate, o marginalizare evidentă a învățământului românesc din regiune⁹⁴.

În același timp, comunitatea maghiară și-a consolidat cu susținerea directă a autorităților de la Budapesta propriul sistem de educație: s-au redeschis licee cu predare integral în maghiară, unele continuatoare ale vechilor colegii confesionale, s-a înființat o linie maghiară la Universitatea Babeș-Bolyai și ulterior o universitate privată (Sapientia). Educația exclusiv în limba maghiară promovată de liderii politici ai comunității nu reflectă o simplă preocupare pentru conservarea identității culturale autentice, ci mai degrabă servește scopurilor politice și sociale prin cultivarea unui discurs al victimizării și prin stigmatizarea permanentă a comunității românești locale⁹⁵. Această realitate socială este documentată în numeroase studii sociologice și cercetări academice recente care evidențiază utilizarea sistemului educațional ca instrument de control politic și cultural asupra comunității maghiare locale⁹⁶. Un studiu recent (2011–2023)⁹⁷ relevă că, în ciuda scăderii demografice, ponderea elevilor care învață în limba maghiară în Transilvania s-a menținut relativ stabilă, în jur de 15-16% din totalul

⁹⁴ Ioan Lăcătușu, Vasile Lechințan și Violeta Pătrununjel, *op. cit.*, p. 370.

⁹⁵ Radu Baltasiu, *Situația actuală a frontierei de Nord-Vest a României la 100 de ani de la Tratatul de la Versailles*, București, Editura Etnologică, 2022, pp. 79-85.

⁹⁶ Alexandru Mihăescu, „Guvernul Ungariei anunță că a creat în Transilvania o structură completă de învățământ în limba maghiară, de la creșă la universitate”, în *G4Media*, 27 iunie 2022, Disponibil la adresa de internet: <https://www.g4media.ro/guvernul-ungariei-anunta-ca-a-creat-in-transilvania-o-structura-completadeinvatamantinlimbamaghiara-de-la-cresa-la-universitate.html>, Accesat la data de 10 martie 2025.

⁹⁷ SODISO, “Romániai magyar közoktatás. Helyzetkép, 2011-2023” [“Învățământul public maghiar din România. Situația actuală, 2011-2023”], comandat de Fundația „Școala” (Iskola Alapítvány), 24 aprilie 2023.

elevilor transilvăneni, apropiată de ponderea populației maghiare în regiune. Cu alte cuvinte, sistemul de învățământ a beneficiat substanțial de sprijinul financiar direct și continuu din partea autorităților locale controlate politic de partidul minorității maghiare și din partea guvernului Ungariei, în contrast cu declinul forțat al învățământului românesc, afectat simultan de presiunile autorităților locale, centrale și externe. Acest fapt se datorează și caracterului preponderent etnic segregat al învățământului din zonă: majoritatea copiilor maghiari frecventează școli sau secții maghiare, iar copiii români pe cele românești, existând mai puține situații de transfer către alte limbi de predare.

3. STRUCTURA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DIN JUDEȚUL COVASNA

În acest context complex, învățământul preuniversitar românesc din Covasna, Harghita și Mureș rămâne un subiect de interes sociologic și politic. Analiza de față își propune să examineze structura actuală a rețelei școlare din județul Covasna, din perspectiva distribuției etnice. Sunt avute în vedere numărul și tipurile de instituții de învățământ, școli exclusiv românești, exclusiv maghiare, respectiv mixte, numărul de elevi și de clase în funcție de limba de predare, precum și evoluțiile recente ale acestor indicatori la nivelul anului școlar 2023-2024. Totodată, lucrarea evidențiază provocările cu care se confruntă învățământul în limba română în regiune – scăderea demografică și implicit reducerea anuală a cifrei de școlarizare, dificultățile de atragere și menținere a cadrelor didactice în zonele izolate sau unde domină altă limbă, precum și probleme de infrastructură școlară. Un exemplu elocvent este cazul Colegiului Național „Mihai Viteazul” din Sfântu Gheorghe, cea mai importantă instituție de învățământ liceal în

limba română din județul Covasna, a cărei clădire istorică se află într-un proces de renovare prelungit mult peste termenele inițiale – situație ce a obligat timp de mai mulți ani desfășurarea orelor în locații dispersate, punând presiune pe elevi și profesori.

Obiectivul acestui demers este de a oferi o imagine actualizată, documentată statistic, a învățământului preuniversitar românesc din cele trei județe, în încercarea de a înțelege mai bine modul în care factorul etnic influențează organizarea și funcționarea școlilor. Analiza de față este una științifică, bazându-se pe date oficiale recente, informații furnizate de inspectoratele școlare și de Institutul Național de Statistică și pe literatura de specialitate relevantă, fără a privilegia sau stigmatiza vreuna dintre comunități.

Rețeaua școlară în limba română din județul Covasna cuprinde în prezent următoarele unități cu predare exclusiv în limba oficială a statului:

Denumire unitate	Limba română		ETNII LOCALITATE	
	Clase	Elevi	%HU	%RO
Colegiul Național „Mihai Viteazul” Sfântu Gheorghe	44	1057	69%	19%
Liceul Tehnologic „Constantin Brâncuși” Sfântu Gheorghe	15	336	69%	19%
Liceul Tehnologic „Nicolae Bălcescu” Întorsura Buzăului	17	403	0%	92%
Liceul Teoretic „Mircea Eliade” Întorsura Buzăului	13	358	0%	92%
Școala Gimnazială „Andrei Șaguna” Barcani	31	499	0%	86%
Școala Gimnazială „Mihai Eminescu” Valea Mare	9	125	2%	93%
Școala Gimnazială „Mihail Sadoveanu” Întorsura Buzăului	63	1335	0%	92%

Școala Gimnazială „Nicolae Russu” Sita Buzăului	36	582	0%	97%
Școala Gimnazială Dobârlău	18	236	8%	92%
Școala Postliceală „FEG Education” Târgu Secuiesc	4	102	85%	6%
TOTAL	250	5033		

Așadar în total în anul școlar 2023-2024 în județul Covasna au existat 9 instituții de învățământ cu predare exclusiv în limba română, însumând 250 de clase cu 5033 elevi.

În județul Covasna mai funcționează și un număr de școli mixte, respectiv instituții de învățământ cu secții sau clase cu predare atât în limba română cât și în limba maghiară, conform următorului tabel:

Denumire unitate	Limba maghiară			Limba română			TOTAL ELEV UNITATE	ETNI LOCALITATE	
	Clase	Elevi	%	Clase	Elevi	%		%HU	%RO
Creșa Sfântu Gheorghe	14	317	83%	3	66	17%	383	67%	21%
Grădinița cu Progr. Prelungit „Benedek Elek” Sf. Gheorghe	7	141	77%	3	43	23%	184	67%	21%
Grădinița cu Program Prelungit „Csipike” Sfântu Gheorghe	7	169	75%	3	57	25%	226	67%	21%
Grădinița cu Program Prelungit „Gulliver” Sfântu Gheorghe	11	218	85%	2	38	15%	256	67%	21%
Grădinița cu Program Prelungit „Hófehérke” Sf. Gheorghe	8	178	80%	2	45	20%	223	67%	21%
Grădinița cu Program Prelungit „Manócska,, Târgu Secuiesc	20	376	85%	3	67	15%	443	85%	6%
Grădinița cu Program Prelungit Nr. 1 Covasna	7	155	65%	4	82	35%	237	60%	31%
Liceul „Kőrösi Csoma Sándor” Covasna	32	663	67%	19	324	33%	987	60%	31%
Liceul de Arte „Plugor Sándor” Sfântu Gheorghe	19	407	71%	12	163	29%	570	67%	21%

Liceul Tehnologic „Apor Péter” Târgu Secuiesc	17	386	80%	5	94	20%	480	85%	6%
Liceul Tehnologic „Puskás Tivadar” Sfântu Gheorghe	36	784	95%	3	43	5%	827	67%	21%
Școala Gimnazială „Ady Endre” Sfântu Gheorghe	17	273	64%	11	155	36%	428	67%	21%
Școala Gimnazială „Avram Iancu” Covasna	3	48	16%	14	257	84%	305	60%	31%
Școala Gimnazială „Benkő József” Brăduț	25	335	41%	22	476	59%	811	65%	5%
Școala Gimnazială „Bölöni Farkas Sándor” Belin	8	90	16%	24	470	84%	560	29%	27%
Școala Gimnazială „Comenius” Brețcu	13	185	66%	10	95	34%	280	73%	23%
Școala Gimnazială „Gábor Áron” Chichiș	5	51	65%	5	27	35%	78	51%	45%
Școala Gimnazială „Gödri Ferenc” Sfântu Gheorghe	15	292	86%	2	47	14%	339	67%	21%
Școala Gimnazială „Mikes Kelemen” Zagon	17	225	46%	17	260	54%	485	64%	18%
Școala Gimnazială „Romulus Cioflec” Araci	4	41	3%	63	1358	97%	1399	5%	32%
Școala Gimnazială „Tatrangi Sándor” Ozun	22	349	94%	3	21	6%	370	79%	13%
Școala Gimnazială „Turóczy Mózes” Târgu Secuiesc	21	353	81%	8	83	19%	436	85%	6%
Școala Gimnazială „Váradi József” Sfântu Gheorghe	38	934	84%	9	179	16%	1113	67%	21%
Școala Gimnazială Hăghig	3	22	6%	18	320	94%	342	19%	45%
Școala Gimnazială Nr. 1 Zăbala	24	353	81%	7	81	19%	434	64%	18%
Școala Gimnazială Specială Sfântu Gheorghe	33	251	83%	6	52	17%	303	67%	21%
TOTAL	426	7596	65%	278	4903	35%	12499		

Existau în anul școlar 2023-2024, după cum putem observa, 26 de instituții de învățământ mixte în județul Covasna, acestea cuprinzând 426 de clase cu predare în limba maghiară – 7596 elevi, respectiv 278 de clase cu predare în limba română – 4903 elevi.

În județul Covasna, **școlile cu predare exclusiv în limba maghiară** au cunoscut o creștere semnificativă după momentele tulburătoare care au urmat revoluției din România, atât ca număr, cât și în ceea ce privește resursele de care dispun, în special datorită finanțării externe. După 1989, aceste instituții au fost reorganizate

astfel încât elevii maghiari să fie separați de cei români, formându-se școli exclusiv maghiare.

În comparație cu școlile românești din zonă, acestea sunt mai puțin aglomerate și beneficiază de dotări superioare. În școlile în care se predă (și) în limba maghiară, dotarea cu săli de clasă, săli de sport și calculatoare se situează peste media din Transilvania. În aceste instituții, 17,7 elevi alcătuiesc o clasă, în comparație cu media din Transilvania, de 18,8. În privința sălilor și terenurilor de sport, 166 de elevi pot folosi o sală de sport în așezămintele de învățământ de limbă maghiară, față de media din Transilvania, care este de 211 de elevi. În ceea ce privește dotarea cu calculatoare, în medie 12 elevi au acces la un calculator în instituțiile de învățământ din Transilvania în care se predă (și) în limba maghiară.

Datele prelucrate de Erdélystat nu cuprind echipamentul folosit de administrație și de profesori. Școlile din județele Covasna, Harghita și Mureș au o situație semnificativ mai bună (10 elevi/calculator) față de celelalte zone ale Transilvaniei, deoarece acest indicator este de 13,8 în regiunile cu populație dispersată (de exemplu în Banat) și 13,5 în Transilvania de Nord.

În ceea ce privește infrastructura informatică a școlilor în care se predă (și) în limba maghiară, se poate spune că aproape 10% din instituțiile de învățământ nu aveau acces la internet în anul școlar 2018/2019, lucru valabil mai ales pentru școlile din mediul rural (11,8%) și din orașele mici (4,8 %). Acest lucru afectează 1,4% din totalitatea elevilor din Transilvania, care studiază în maghiară, respectiv 3,5% din elevii care frecventează școli rurale (MTI – 6 mai)⁹⁸.

⁹⁸ Edupedu, „Școlile maghiare din Transilvania sunt mai puțin aglomerate și mai bine dotate decât media din România – MTI”, în *Edupedu*, 7 mai 2021, Disponibil la adresa de internet: <https://www.edupedu.ro/mti->

În cele ce urmează, voi evidenția datele statistice cu privire la structura **școlilor exclusiv maghiare din Județul Covasna**.

Denumire unitate	Limba maghiară		Etnii localitate	
	Clasă	Elevi	%HU	%RO
Colegiul Național „Nagy Mózes” Târgu Secuiesc	31	753	85%	6%
Colegiul Național „Székely Mikó” Sfântu Gheorghe	48	1204	69%	19%
Grădinița cu Program Prelungit „Cimbora” Baraolt	9	194	87%	3%
Liceul Economic „Berde Áron” Sfântu Gheorghe	16	394	69%	19%
Liceul Pedagogic „Bod Péter” Târgu Secuiesc	15	335	85%	6%
Liceul Tehnologic „Baróti Szabó Dávid” Baraolt	18	397	87%	3%
Liceul Tehnologic „Gábor Áron” Târgu Secuiesc	22	533	85%	6%
Liceul Teologic Reformat „Dr. Csiha Kálmán” Tg. Secuiesc	15	332	85%	6%
Liceul Teologic Reformat Sfântu Gheorghe	21	508	69%	19%
Liceul Teoretic „Mikes Kelemen” Sfântu Gheorghe	41	1051	69%	19%
Școala Gimnazială „Antos János” Reci	14	253	94%	3%
Școala Gimnazială „Apor István” Sânzieni	29	527	92%	1%
Școala Gimnazială „Bálint Gábor” Catalina	19	267	90%	2%
Școala Gimnazială „Bartha Károly” Boroșneu Mare	22	368	90%	2%

[scolilemaghiaredintransilvania-sunt-mai-putin-aglomerate-si-mai-bine-dotat-decat-media-din-romania/](#), Accesat pe 10 martie 2025.

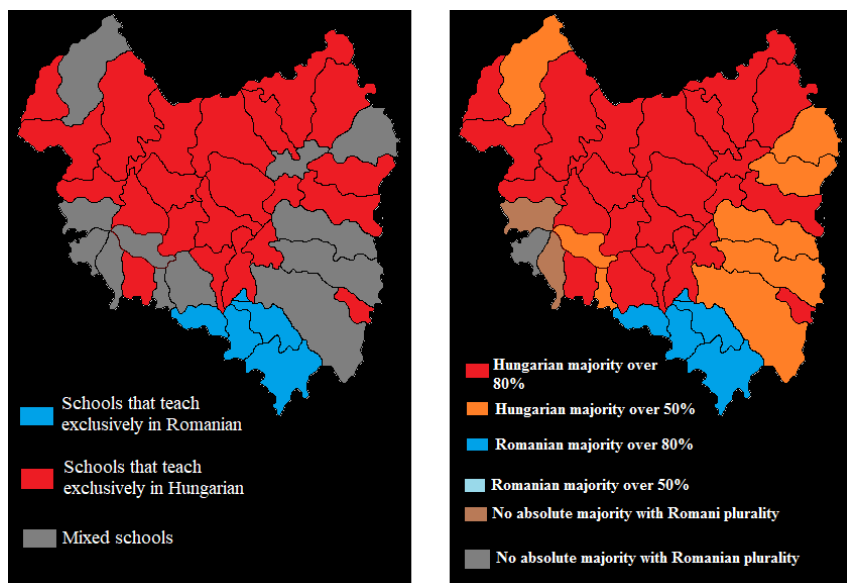
Școala Gimnazială „Bem József” Lemnia	12	171	93%	2%
Școala Gimnazială „Bibó József” Brateș	11	118	95%	2%
Școala Gimnazială „Borbáth Károly” Vârgheș	9	131	92%	0.60%
Școala Gimnazială „Czetz János” Ghidfalău	13	134	90%	2%
Școala Gimnazială „Darkó Jenő” Dalnic	8	108	98%	0%
Școala Gimnazială „Dr. Gelei József” Arcuș	9	115	98%	5%
Școala Gimnazială „Fejér Ákos” Micfalău	11	150	93%	2%
Școala Gimnazială „Gaál Mózes” Baraolt	39	654	87%	3%
Școala Gimnazială „Henter Károly” Bodoc	17	245	90%	3%
Școala Gimnazială „Horn Dávid” Comandău	7	65	89%	8%
Școala Gimnazială „Jancsó Benedek” Ghelintă	34	608	92%	1%
Școala Gimnazială „Kálnoky Ludmilla” Valea Crișului	14	234	92%	1%
Școala Gimnazială „Kelemen Didák” Mereni	9	112	96%	1%
Școala Gimnazială „Kicsi Antal” Turia	18	333	94%	1%
Școala Gimnazială „Konsza Samu” Bățanii Mari	21	372	79%	1%
Școala Gimnazială „Kriza János” Aita Mare	12	151	91%	8%
Școala Gimnazială „Kun Kocsárd” Ojdula	16	300	84%	4%
Școala Gimnazială „László Lukács” Ilienii	8	99	79%	14%
Școala Gimnazială „Mikes Ármán” Bixad	12	179	91%	3%

Școala Gimnazială „Molnár Józsiás” Târgu Secuiesc	28	431	85%	6%
Școala Gimnazială „Nagy Mózes” Estelnic	10	128	91%	1%
Școala Gimnazială „Néri Szent Fülöp” Sf. Gheorghe	25	530	69%	19%
Școala Gimnazială „Orbán Balázs” Moacșa	8	93	94%	2%
Școala Gimnazială „Petőfi Sándor” Târgu Secuiesc	20	431	85%	6%
Școala Gimnazială „Tókécs József” Malnaș	11	116	88%	5%
Școala Gimnazială „Trefán Leonárd” Poian	13	177	96%	0.50%
Școala Gimnazială „Végh Antal” Cernat	26	438	96%	1%
TOTAL	741	13739		

Din analiza datelor puse la dispoziție de către Inspectoratul Școlar Județean Covasna⁹⁹, observăm că în județ funcționează 40 de instituții de învățământ cu predare exclusiv în limba maghiară, acestea însumând 741 de clase și 13739 elevi. Așadar, în județul Covasna în anul școlar 2023-2024 au învățat 31271 elevi dintre care 21335 în clase cu predare în limba maghiară (68%) și 9936 (32%) în clase cu predare în limba română. Constatăm că o treime dintre elevi au studiat în clase cu predare în limba română, județul având o comunitate românească ce însumează 23%; restul de 73,2% fiind maghiari iar 5,1% rromi. Din acești 32%, 16% au studiat în școli cu predare exclusiv în limba română iar 16% în școli mixte.

⁹⁹ Adresa de răspuns a Inspectoratului Școlar Județean Covasna nr. 12 R.S. /28.06.2024.

Fig. 1: Harta tipurilor de școli alături de harta etnică a județului Covasna.

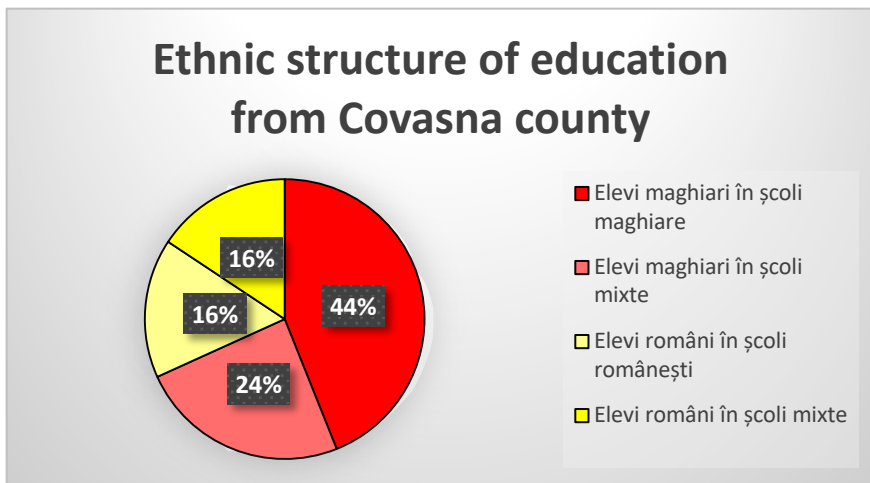

Pentru a înțelege mai bine contextul organizării școlare din această regiune, este important să aminim faptul că după evenimentele din luna decembrie 1989, prin hotărâri ale administrației publice centrale, anumite unități școlare au fost reorganizate, clasele fiind fie desființate, fie mutate, astfel că în prezent funcționează cu limba de predare română Colegiul Național „Mihai Viteazul” Sf. Gheorghe; cu limba de predare maghiară Colegiul Național „Szekely-Miko” Sf. Gheorghe; Liceul Teoretic „Mikes Kelemen” Sf. Gheorghe; Colegiul Național „Nagy Mozes” Tg. Secuiesc, iar în alte cazuri, precum Liceul Economic „Berde Áron” Sfântu Gheorghe, o instituție nou-înființată, aceasta nu a cuprins clase cu predare în limba română. În situația instituțiilor de învățământ cu profil tehnologic, în special în cazul liceului

economic, putem constata modul în care șansele unor elevi români de a studia profilul economic și de a urma o carieră în domeniu, sunt puternic limitate, aceștia fiind nevoiți fie să se mute în alt oraș (spre ex. Brașov) fie să își schimbe preferințele, renunțând la această carieră.

Ca analiză particulară privind situația claselor și a numărului de elevi din municipiul Sfântu Gheorghe, observăm că în municipiul reședință de județ elevii români studiază în 115 clase, atât în școlile exclusiv românești cât și în școli mixte, fiind în total 2221 elevi (21%), în timp ce elevii maghiari studiază în 356 de clase cu un total de 7651 elevi (79%). Proporția demografică este similară cu aceste procente, în oraș locuind 21% români și 78% maghiari.

Fig. 2: Tipurile de școli din județul Covasna exprimate în procente

Cu toate că structura școlară din punct de vedere lingvistic pare proporțională, când vine vorba de numărul de elevi și clase, problemele stringente rămân lipsa cadrelor didactice care aleg în număr tot mai redus să se stabilească în aceste județe, cifra de școlarizare care scade de la an la an precum și lipsurile când vine vorba de dotări și modernizarea clădirilor în care funcționează școlile românești¹⁰⁰. Un astfel de caz este cel al Colegiului Național „Mihai Viteazu” din Sfântu Gheorghe, a cărui modernizare deja trenează de mai mulți ani, primul termen de finalizare fiind octombrie 2021, dar fiindcă nu are suficiente săli de clasă disponibile din cauza renovărilor, activitatea instituției a fost împărțită în cinci clădiri diferite din oraș¹⁰¹. Din cauza întârzierii lucrărilor la clădirea internatului, au de suferit și elevii din alte localități care învață la CNMV și care aveau nevoie de cazare. Și ei sunt împărțiți în internatele altor școli din oraș.

4. ELEMENTE DE ANALIZĂ SINTETICĂ A CIFRELOR PREZENTATE

Analiza datelor statistice prezentate în capitolul anterior permite o înțelegere aprofundată a dinamicii demografice și educaționale a comunității românești din județul Covasna. În contextul unei segregări educaționale accentuate după 1990 și al

¹⁰⁰ Cătălin Dumitru, „Harghita și Covasna - doua zone crepusculare pentru limba română”, în *Curentul*, 14 septembrie 2001, Disponibil la adresa de internet: <https://www.curentul.info/actualitate/harghitasicovasnadouazonerepusculare-pentru-limba-romana/>, Accesat la data de 19 martie 2025.

¹⁰¹ Iulia Drăghici-Taras, „CNMV se împarte în cinci clădiri, din cauza întârzierilor la lucrările de renovare”, în *Covasna Media*, 14 octombrie 2022, Disponibil la adresa de internet: <https://covasnamedia.ro/educatieactualitate/cnmvseimparteincinci-cladiri-din-cauza-intarzierilor-la-lucrările-de-renovare>, Accesat la data de 19 martie 2025.

unei disproporționalități semnificative privind accesul la resurse și infrastructură școlară, cifrele reflectă realitatea socio-culturală complexă și profund dezechilibrată în defavoarea comunității românești. Elementele sintetice de analiză expuse mai jos scot în evidență efectele concrete ale politicilor etnice aplicate în ultimele decenii, susținute de teorii sociologice și studii aprofundate privind marginalizarea, stigmatizarea și mecanismele subtile de asimilare etnică și culturală, oferind astfel o imagine detaliată a provocărilor și riscurilor identitare prezente și viitoare pentru populația românească din această zonă:

1. Disproporționalitate etnică în accesul la resurse educaționale

Școlile cu predare exclusiv în limba maghiară beneficiază de infrastructură superioară (săli de sport, calculatoare), indicând o distribuție inegală a resurselor educaționale, sprijinită politic și financiar din exterior și local de UDMR și de guvernul Ungariei. Astfel se produce o diferență semnificativă între școlile maghiare și cele românești, care sunt subfinanțate și supraaglomerate.

2. Scăderea demografică accelerată și segregarea școlară

Deși județul Covasna are o comunitate românească de aproximativ 23%, și există numeroase zone de interferență culturală, numai 16% dintre elevii români învață în școli cu predare exclusiv în limba română. Aceasta reflectă o presiune socio-politică și culturală intensă, care încurajează fie migrarea elevilor români către alte județe, fie renunțarea la identitatea lingvistică românească prin înscrierea copiilor în școli maghiare, forțând asimilarea.

3. Izolarea și marginalizarea instituțională a școlilor românești

În reședința județului Covasna, municipiul Sfântu Gheorghe, elevii români beneficiază doar de 115 clase comparativ cu cele 356 ale elevilor maghiari. Din aceste 115 clase, 59 sunt în

școli exclusiv românești, acestea fiind doar două (Colegiul Național „Mihai Viteazul” și Liceul Tehnologic „Constantin Brâncuși”) iar restul de 56 de clase în școli mixte. În același timp, elevii maghiari din Sfântu Gheorghe au la dispoziție un total de 356 de clase dintre care 151 în școli exclusiv maghiare. La cele mixte, media proporției elevilor maghiari din instituții este de 80,27%. Aceste cifre denotă clar politica locală de segregare, prin care elevii români au fost concentrați artificial în câteva unități, în timp ce elevii maghiari au acces diversificat la numeroase unități școlare.

4. Presiuni asupra identității și comunității românești

Conform analizei datelor și a studiilor sociologice anterioare, segregarea școlară nu reprezintă doar o alegere administrativă, ci face parte dintr-o politică mai amplă de susținere a „ratei de reproducție etnică maghiară”. Această politică conduce la stigmatizarea comunității românești și la crearea unui climat social care contribuie la migrarea tinerilor români, fapt care amplifică declinul demografic și comunitar românesc.

5. Asimilare lingvistică și culturală accelerată

Fenomenul puternic de „subsumare etnică” este reflectat în faptul că multe familii mixte din județ aleg înregistrarea copiilor ca maghiari, chiar dacă unul dintre părinți este român. Aceasta indică presiunea culturală constantă asupra populației românești, care se confruntă cu stigmatizarea și pierderea graduală a propriei identități lingvistice și culturale.

6. Vulnerabilitatea școlilor românești din comunitățile rurale

Comunitățile rurale cu populație românească (Barcani, Dobârlău, Valea Mare) au o situație fragilă, reflectată numeric prin diminuarea constantă a numărului elevilor. Scăderea demografică și lipsa sprijinului autorităților centrale și locale duc la riscul iminent

al închiderii școlilor românești, agravând astfel declinul comunitar românesc.

7. Tensiuni interetnice latente și segregarea școlară

Structura educațională actuală menține și chiar accentuează tensiunile latente interetnice. Școlile mixte, deși numeric importante, sunt dominate numeric de clasele cu predare în maghiară, marginalizând clasele românești ca minoritare numeric și logistic.

8. Implicații asupra viitorului comunității românești locale

Datele demografice și sociologice sugerează că, dacă politicile actuale continuă, comunitatea românească din Covasna va suferi un declin semnificativ atât numeric cât și cultural. Impactul pe termen lung include reducerea drastică a prezenței și influenței românești în regiune, cu consecințe directe asupra păstrării identității și coeziunii comunitare.

5. CONCLUZII

Provocările sistemului de învățământ preuniversitar din județul Covasna nu sunt cauzate doar de declinul demografic general existent la nivelul întregii României, ci și de o situație particulară a regiunii: un declin accelerat și deliberat cauzat de procesele de maghiarizare, marginalizare și discriminare instituțională și socială împotriva comunității românești și a limbii române. Datele statistice oficiale confirmă scăderea disproporționată a populației școlare românești în comparație cu populația maghiară, aspect ce reflectă o politică sistematică de erodare a învățământului românesc și implicit a identității românești din zonă. Școlile maghiare beneficiază de un suport comunitar mai consistent local, implicarea autorităților locale, în mare parte conduse de etnici maghiari, în dotarea acestor școli, sprijinul financiar din partea Ungariei pentru unele instituții maghiare, în

timp ce școlile cu predare în română mizează mai mult pe sprijinul guvernamental central și al instituțiilor de la nivel județean (Prefectură, Inspectorat Școlar).

Una dintre cele mai stringente probleme rămâne lipsa cadrelor didactice dispuse să se stabilească în județul Covasna. Fenomenul este accentuat la disciplinele științifice precum matematică, fizică, informatică și limbi străine, unde a devenit tot mai dificil să fie atrași profesori titulari români. În lipsa acestora, uneori secțiile românești supraviețuiesc cu profesori suplinitori aduși de la distanțe mari sau cu ore predate de cadre de altă specialitate. Această situație afectează calitatea educației și, indirect, motivația familiilor române de a rămâne în zonă: când nu există profesori la unele materii cheie, părinții își pun problema dacă nu ar fi mai bine pentru copiii lor să continue studiile într-un oraș din afara județului precum Brașov sau București, unde oferta educațională este mai bogată.

În concluzie la nivelul județului Covasna, învățământul în limba română se menține printr-un număr mic de școli dedicate exclusiv acestei comunități și prin secții dispersate în școli mixte, în timp ce învățământul în limba maghiară domină numeric și instituțional. Există un echilibru fragil, în care ambele comunități își păstrează dreptul la educație în limba maternă, însă cu diferențe cantitative notabile și cu provocări distincte: minoritatea românească luptă pentru menținerea identității și a rețelei școlare proprii într-un mediu în care este numeric inferioară, iar majoritatea maghiară locală urmărește dezvoltarea autonomă a propriilor instituții educative, asigurându-se totodată că acestea sunt parte integrantă a sistemului național de învățământ.

6. BIBLIOGRAFIE

Ablonczy Balázs, *Transilvania reîntoarsă 1940-1944*, Iași, Institutul European, 2014.

Adresa de răspuns a Inspectoratului Școlar Județean Covasna nr. 12
R.S. /28.06.2024

A.N.I.C., Ministry of Cults and Public Instruction, Dosarul 51/1947,
f. 17.

Anton Cristian, „Câți bani primesc de la Budapesta copiii din România care studiază în limba maghiară”, în *Știrile Pro TV*, 5 septembrie 2023, Disponibil la adresa de internet: https://stirileprotv.ro/stiri/international/catibaniprimescdelabudapestacopiiidinromaniacarestudiazainlimbamaghiaraorbanamaritde4orisuma.html?fbclid=IwAR1uQdKLcC6VSG04GDjWIFYyyYmhTtnC_HhgDf6yaO1ooJS_XvgURQEF24, Accesat pe data de 10 martie 2025.

Baltasiu Radu, *Slăbirea comunității românești din Harghita-Covasna*, București, Editura Etnologică, 2013.

Baltasiu Radu, *Situația actuală a frontierei de Nord-Vest a României la 100 de ani de la Tratatul de la Versailles*, București, Editura Etnologică, 2022.

Cobianu-Băcanu Maria, „Românii minoritari din Covasna și Harghita. Despre o posibilă strategie a păstrării propriei lor identități naționale”, în *Revista Română de Sociologie*, Nr. 3-4, București, 1999.

Dumitru Cătălin, „Harghita și Covasna – doua zone crepusculare pentru limba română”, în *Curentul*, 14 septembrie

2001, Disponibil la adresa de internet: <https://www.curentul.info/actualitate/harghitasicovasnadouazonecrepusculare-pentru-limba-romana/>, Accesat la data de 19 martie 2025.

Drăghici-Taras Iulia, „CNMV se împarte în cinci clădiri, din cauza întârzierilor la lucrările de renovare”, în *Covasna Media*, 14 octombrie 2022, Disponibil la adresa de internet: <https://covasnaedia.ro/educatieactualitate/cnmvseimparte-in-cinci-cladiri-din-cauza-intarzierilor-la-lucrurile-de-renovare>, Accesat la data de 19 martie 2025.

Edupedu, „Școlile maghiare din Transilvania sunt mai puțin aglomerate și mai bine dotate decât media din România – MTI”, în *Edupedu*, 7 mai 2021, Disponibil la adresa de internet: <https://www.edupedu.ro/mtiscolilemaghiaredintransilvania-sunt-mai-putin-aglomeratesimaibinedotatedecatmedia-din-romania/>, Accesat la data de 10 martie 2025.

Judea Ioan, *Târgu Mureș. Cumpăna lui Martie*, Târgu Mureș, Editura Tipomur, 1991.

Institutul Național de Statistică, Direcția Județeană de Statistică Harghita, „Recensământul Populației și Locuințelor, runda 2021 – date provizorii pentru județul Harghita”, ianuarie 2023, Disponibil la adresa de internet: https://harghita.insse.ro/wpcontent/uploads/2023/02/HR_CPdateprovizoriiRPL2021_ian-2023.pdf, Accesat la data de 2 aprilie 2025.

Lăcătușu Ioan, Lechințan Vasile și Pătrunjel Violeta, *Românii din Covasna și Harghita: istorie, biserică, școală, cultură*, Miercurea-Ciuc, Editura Grai Românesc, 2003.

Mihăescu Alexandru, „Guvernul Ungariei anunță că a creat în Transilvania o structură completă de învățământ în limba maghiară, de la creșă la universitate”, în *G4Media*, 27 iunie 2022, Disponibil la adresa de internet: <https://www.g4media.ro/guvernulungarieianuntaaacreatintransilvaniaostructuracompletadeinvatamantinlimbamaghiara-de-la-cresa-la-universitate.html>, Accesat la data de 10 martie 2025.

Novák Csaba Zoltán, „Revoluție și schimbare de regim la Târgu-Mureș”, în ***, *Schimbare de regim la Târgu-Mureș*, Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca, 2014

Ploșnea Nicoleta, *Biserici, școli, comunități rurale românești din Covasna și Harghita (1850-1918)*, lucrare de doctorat, Miercurea Ciuc, Editura Grai Românesc, 2012.

Rotar Mirela, „Județul Mureș are cei mai mulți etnici romi”, în *Radio Mureș*, 1 februarie 2023, Disponibil la adresa de internet: <https://www.radiomures.ro/stiri/judetulmuresareceimaimultiethnicii.html>, Accesat la data de 22 februarie 2024.

Sabău-Pop Ioan, „Un sfert de secol de retrocedări ilegale (I)”, în *Cuvântul Liber*, 8 august 2014, Disponibil la adresa de internet: <https://www.cuvantulliber.ro/305153/un-sfertdesecolderetrocedari-ilegale-i/>, Accesat la data de 4 martie 2025.

SODISO, “Romániai magyar közoktatás. Helyzetkép, 2011-2023” [“Învățământul public maghiar din România. Situația actuală, 2011-2023”], comandat de Fundația „Școala” (Iskola Alapítvány), 24 aprilie 2023.

Tutula Vasile Ștefan, „Procesul optanților unguri – un act cu urmări dureroase în vremurile de azi”, în *Cetatea Cavalerilor*, Nr. 2, octombrie 2020.

Vatamanu Valentin Florin, *Viața religioasă a românilor din județele Harghita și Covasna în perioada Dictatului de la Viena (1940-1944)*, Miercurea Ciuc, Editura Grai Românesc, 2023.